

RECURSULU

corpului profesorariu alu gimnasiului de Beiusiu, asternutu ces. reg. ministru de cultu si de invetiamentu.

(Capetu.)

Noi in consesul litteraru tienutu in 5. Februaru 1851 suptu presiedintia M. Sale Iosifu Papp Selegianu, inspectorelui c. r. al scololoru g-catolice, si in fiintia de facia a Ess. Sale D. episcopu diecesanu socotindu defeptele natiunei nostre si lipsa instituteloru literarie, ma cugetandu a fire si ce mai rea fapta a lasa se piara spre nespusa dauna a natiunei istu unic'u gimnasiu fundatu cu atatea spese si pastratu cu atata sirguintia, neamu insufletitu, si de o parte comitendune providentiei dumnediesci, eara de alta parte incredintiendune liberalitatei Maiestatei Sale Sacratissime, cu introducerea sistemei nove a studioloru l'amu aredicatu la gimnasiu superioare; inse asia: ca profesorii dopa gradulu culturai si intregitatei morale nu numai d'in clerul g-catolicu necasatoritu si casatoritu alu diecesei Oradane, ci si din mireni cei mai demni sa se pota alege, si in catu fundatiunea nu aru importa interusuriu destul spre intretentiunea aloru 12 profesori, sa se cera suplementu dela locurile mai inalte, in privintia carui'a, de si e favoritoriu efeptul recurselor asternute din partea episcopului si a jurisdictiunei scolare, precum se vede din decretul ministerial din data 8. Iuniu 1851 Nro. 2194/267, prin care se aprobeaze gimnasiul cu 8 clase, si i se apromite ajutoriu d'iu fundul studioloru. Ce e dreptu despre mai buna stare a profesoriloru pene acuma inca nu scimu sa fi emanatu ceva.

Lipsa culturai natiunei romane si defeptul instituteloru literarie mai inalte nu concedu nici una

conditiune de a repasi dela cele incepute, adeca, dela organizatiunea si conservatiunea gimnasiului Beiusianu, si in privintia salariului profesorariu, Ess. Sa eppul diecesanu au facutu destul despre partea sa asteptarei mai inalte contribuindu si din sul spre intregimea fundului gimnasial una suma, precum se crede, insemnata, si adornandu si colectiune dela cleru si poporu, dar nici noi nu am crutiatu ustenele, pentru ca prin decursul aloru doi ani si $\frac{1}{2}$, dela introducerea sistemei novue de si n'amu fostu cu numerul deplinu si preveduti cu lefa sistematica, totusi tradncandu sciintiele junimei noa incredintiate for' de nici una scadere, amu doveditu o patientia, de unde cu dreptul se pote conchide, catu ne jace noa la inima pastrarea acestui unicu institutu, si scutirea lui in contra atacuriloru, care i'aru amenintia perirea.

Noi profesorii gimnasiului Beiusianu, de si suntemu obositi de sarcina lucrului si ingreoiati de datorii; totusi pentru inaintarea binelui publicu, care ni'l socotimu a fire cea mai mare si mai santa a nostra datorintia, vomu imbracusia cu tota voi'a institutiunea literaria inse numai asia: de cumva gimnasiul Beusianu superioare, precum actu esiste, seva provede cu 12 profesori receruti prin sistema, si salariul anual a fiacarui profesoru in gimnasiul superioare seva aredica la 800 f. m. c., era inferioare la 700 f. m. c. intielegenduse aice si promotiunile graduale, care suntu si in altele institute literarie tierene, precumu si pensiunea obveninda pentru ustenelele facute in oieptulu literariu.

Cumca aceasta a nostra petitiune nu e esagerata, si e radiemata pe circustarile tempuriloru presinte si pe lipsele profesoriloru, se vede din urmatoarele:

1) Gimnasiul acestu romauu, de vreme ce el e acum numai unicu, deve se fia provediutu cu tote

recerintiele necesare spre institutiune, séu deve se fia staveru, earu staveritate d'in partea profesorilor nu se póte spera altmintrea, numai decumva voru fi dotati omenesce: Dar'

2) 800 si 700 f. m. c. carii for' de cuarteriu aru obveni unui profesoru, mai ca nu facu mai multu cu valoarea de acumu, de catu 500, 400 si 300 f. m. c.; carii pone aci ii au trasu pe langa cuarteriu si lemne de focu. Se adauge

3) Ca pretiul vietuiri in Beiusiu pentru nero-direa pamentului, eara alu cuarterieloru pentru defeptul caseloru dande in arenda si pentru mai mare concurgere a diregatoriloru la ele, nu e mai de josu cu nimicu de catu acela, care se platesce si in cetati mai mari; eara cele de lipsa spre im-bracaminte si spre perfectiunea propria, fiindu ca acestea mai mare parte de acolo deve sa se pro-curedie, vinu in mai mare pretiu, decatu in orasiile cele mai ample. In fine

4) Sistema studieloru de acumu poftesce cu multu mai mare perfectiune dela profesori, care nu se pote procura fora de medilóce necesare spre aceea, ca se tacemu, ca noi romanii, ca unii mai remasi in cultura, avemu mai multe defepte, care numai prin diligentia profesoriloru se potu suplini.

Nici ne indoimu, ca regimul, dopo inascuta siesi liberalitate si clementia va suplini aceea, ce Ess. Sa episcopul, clerul si poporul g-catolicu nau pututu implini cu binefacatorele sale oplate, si aplacandu profesoriloru suma indigitata mai susu, aceea, in catu fundul gimnasial nu aru fi destul, gratiosu o va asemna d'in fundul studieloru séu din altu ore carele fundu, neci va suferi, ca acestu unicu institutu alu natiunei romane cei credintiose, spriginitu de Inaltul ministeriu si pone aci prin sperantia si promisiune, precum se vede din decretul m. mai susu citatu, sa se dee peritiunei finale, cu a tata mai virtosu, pentru ca cu adeveratu se póte presupune si astepta dela profesorii natiunei romane, ca voru cresce tineri de scóla totu asemene de credintiosi Imperatorelui, prin urmare, carii voru fi buni si folositori membri ai patriei. Dreptu aceea cu cea mai adunca umilintia ne rugamu Esselintiei tale, ca privindu la sortea cea precarie si neresolvita a gimnasiului, se te induri a aplacida plata mai susu motivata, si aceea a ni o resolvi pone la finea anului scolasticu 1852/3, fiindca in casul contrariu, lipsiti de medilócele necesare spre sustienerea vietiei cu cea mai adunca

durere a animei si cu cea mai mare dauna a natiunei romane vomu fi siliti pe viitoriu a resemna ad. a depune diregatoria profesoralu.

Beiusiu, 10. Apriliu 1853.

Ai Ess. Tale sierai umiliti
Subscrierea.

DATURI STATISTICE despre noua impartire a Ungariei.

Tota Ungaria este impartita in 5 cercuri, adeca: Cercul Buda-Pestanu, Posonianu, Casovianu si Oradanu.

1) Buda-Pestanul cuprinde noue comitate, adeca: Pest-Pilis, Pest-Solt, Heves, Szolnok, Strigon, Alba, Csongrad, Borsod, Jazigio-Cumania. In cercul din comitatele aceste formatu sunt 46 tracturi (járás), 10 urbi, 27 suburbi, 88 opide, 596 sate, 564 deserte (puszták), 251,085 casi, 404,245 incaperi séu odai si 1,599,819 locuitori. Dintr'acestia sunt magiari: 1,223,355; germani: 163,730; ceialalti mestecaturi neponderavere.

2) Posonianul cuprinde 12 comitate, anume: Nitra impartita in cea de susu si cea de dios, Posoniu, Trentsín, Arva, Lipto, Turocz, Zolyom, Bars, Hont, Nograd, Comorn. Intracestea sunt 62 tracturi, 23 urbi, 27 suburbi, 154 opide, 2278 sate, 377 desierte, 237,670 casi, 394,637 incaperi si 1,612,203 locuitori, dintru cari magiari sunt: 369,744; slavi: 1,037,176; éra germani: 89,870; ceialalti amestecu neponderosu.

3) Sopronianul cuprinde 9 comitate, anume: Sopron, Castriferu, Zala, Somogy, Barania, Tolna, Vesprimu, Jaurinu si Moson. Intracesta sunt 56 tracturi, 11 urbi, 16 suburbi, 177 opide, 2287 sate, 833 deserte, 246,131 casi, 401,940 incaperi, 1,782,658 locuitori, dintru cari sunt magiari: 1,051,393, germani: 449,818; slavi: 18,846; croati: 81,938; vendi: 49,116; serbi: 15,172; ceialalti amestecaturi neponderose.

4) Casovianul cuprinde 9 comitate, adeca: Scepus. Gómör, Beregh, Ugocea, Sáros, Ung, Zemplin, Abautorna, Maramuresiu. In cercul acesta sunt 56 tracturi, 38 urbi, 15 suburbi, 86 opide, 2221 sate, 193 deserte, 227,049 casi, 330,784 incaperi cu 1,410,463 locuitori, dintra cari magiari: 352,878; éra slavi: 464,998; romani: 54,835 (numai?) germani: 77,426; rusi: 322,051.

5) Cercul Oradanu euprinde 7 comitate, adeca: Biharia de sus, Biharia de dios, Zabolci, Satumare, Békés, Cenadu, Aradu. Intraceste sunt 45 tracturi, 13 urbi, 2 suburbi, 90 opide, 1003 sate, 285 deserte, 252,294 casi, 365,894 incaperi cu 1,459,159 locuitori; dintra cari sunt romani: 483,006; magiari: 752,292; slavi: 73,896; germani: 53,569; rusi: 17,055.

Cetatile cele mai mari ale cercurilor sunt: Pest-Buda, Posoniu, Soproniu, Oradia, Dobriciu si Cassovia.

1) Pesta are cu straini cu tot 106,379 locuitori, dintre carii magiari sunt: 31,965; germani: 33,884; slavi: 4187; romani: 198; (numai?) croati: 56; serbi: 570; iliri: 41; italieni: 130; francezi: 46; belgi: 2; elvetieri: 11; englezi: 12; jidani: 12,642; zigani: 84. — Are case: 5415; incaperi: 24,578. — Luandu afaro strainii sunt dintre pamenteni barbati: 40,212; femei: 48,616; veduvi: 1244; veduve: 4482; nensurati: 22,506; fete nemaritate: 22,628. — Dupo relege sunt r.-catolici: 53,133; g.-catolici: 110; augustani: 9581; elvetiani: 7592; greco-neuniti: 770; israeliti: 12,642.

Buda are 4079 casi, 12,454 incaperi, 50,127 locuitori; dintru cari sunt magiari: 7555; slavi: 1307; germani: 27,939; serbi: 1180; jidani 4967. — Da romani se nu fia in Buda? Spuna cari's pacolo.

2) Posoniul are 1881 casi, 42,064 locuitori, dintra cari sunt magiari: 2266; slavi: 3713; germani: 25,942; jidani: 4740.

3) Soproniul are: 977 casi, cu 16,726 locuitori, dintra cari sunt magiari: 314; germani: 13,883; jidani: 98; croati- 9.

3) Casovia are casi: 1469, cu 13,034 locuitori, dintra cari sunt magiari: 2904; slavi: 4738; germani: 4592; rusi: 113; jidani: 729; zigani: 109.

5) Oradia are 2777 casi cu 22,538 locuitori, dintra cari sunt romani: 3283; magiari: 14,356; slavi: 256; germani: 420; jidani: 2906; zingani unde su numerati? —

Dobriciul are 4012 casi cu 30,906 locuitori, dintra cari sunt magiari: 28,500; germani 31; romani: 1 (numai?); rusi: 5; italieni: 2; jidani: 105.

Sunt dare in tota Ungaria comitate: 45. Tracturi: 265. Urbi: 95. Suburbi: 107. Opide: 595. Sate: 8385. Deserte: 2252. Casi: 1,214,228. Incaperi: 1,906,470, cu 7,864,262 locuitori. — Dintra cari luvand afare strainii cari sunt la 352,686, dupo nationalitati sunt magiari: 3,749,662. Slavi: 1,656,311. Germani: 834,350. Romani: 538,373. (?)

Rusi: 347,734. Croati: 82,003. Vendi: 49,116. Serbi: 20,994. Lesi si Morvani: 1539. Poloni: 242. Iliriani: 6928. Itali: 355. Francezi: 81. Belgi: 2. Elvetiani: 13. Angli: 26. Armeni: 250. Jidani: 323,564. — Dupo relege sunt r.-cat. 4,122,738. Gr.-cat.: 679,398. Augustani: 724,328. Elvetici: 1,415,192. Greco-neuniti: 396,931. Israeliti: 323,564. Dupo genu sunt barbati: 3,782,627. Mueri: 3,876,524. Ne'nsurati: 2,090,409. Insurati: 1,480,465. Veduvi: 111,693. Din sexul formos nemaritate sunt: 1,943,946. Maritate: 1,588,772. Veduve: 343,806. — La urma cei dusi pe pamentu strainu sunt: 147,576. Straini aflatori in Ungaria: 352,686. — Dupo cari date sau statorit a fire tota poporatiunea Ungariei, in barbati: 3,889,209; mueri: 3,974,992; laolalta: 7,864,201. (Dintr'unu calendariu magiaru.)

A D A Ū C Ū

ла артикль дин Фііе Nr. 16. фаца 118 а. к. деспре Неологісті.

Am аспетат, ка партеа десвѣтътъ, фіінд аъте пофтітъ, съ ші апере зіселе саме маі дикола: дпсъ не маі фѣкнд Деі ачаеста, дпмі іеѣ іо кѣтезѣдїзне де амі арѣта контрапѣрерїа ші въгѣрїе меле де самъ, — ші аъте :

1. Нѣ е де ажнс, ка опі че воче, саѣ ворѣъ латїнѣ мѣтнд ші лѣснд челе де лѣсат афарѣ, съ се сокогеаскъ деплїн ші реглат рѣтжпїтѣ; чї маі віне де а маі фаче чева; маі алес дп ворвеле дїн партечїнії формате. Спре есемїа: дїн collectione а фаче колепдїзне нѣ е віне; чї съ vedem ворва rom. кзлегѣ, кѣм аре партечїніѣа не rom.? аре кзлес, де аїчі дарѣ съ се формате челе де формат, прекѣт: кзлес, кзлесѣръ, кзлешїзне, кзлесѣтѣръ; еарѣ кзлегѣторїѣ, саѣ кзлегѣторїѣ, кзлегѣтѣръ, мї се паре, кѣ се форматеъ дела ѣнтеїа персонѣ ind. іо кзлегѣ (дп а треїа кзжѣгаре, еарѣ дп челедлате тот дела партечїнії). Амїе дарѣ: скріпѣтра, макар е де мѣлат прїмітѣ тогѣшї нѣ е віне не rom. — лат. scribo аре партечїніѣа scriptus де аїчі віне scriptura. Еарѣ ромѣескъа: скріѣ аре партечїніѣа скрісѣ — де аїчі ар фї: скрісѣръ, скрісоаре, скрішїзне; амїе: зпгѣ, зпсѣ, де аїчі — зпсѣръ, зпсоаре ш. а. Еарѣ дела прїма персонѣ: іо скріѣ пѣрчедє: скріѣторїѣ саѣ скріїторїѣ, скріїтѣръ. Стѣнд дарѣ ачаеста въгаре де самъ: вочеа лат. Director нѣ се префаче віне rom. амїе: директорѣ;

къ вервѣ лат. dirigo се зиче ром. dēregē, парт. dērec; de aich dēregztorīš, dēregztrъ; dēreczъ, ші dērecztrъ ш. а. — Агінда саѣ маї віне атенда ші атендізінеа віне дела лат. attentione ші іаста дела attentus. Вервѣ attendo (вар де самъ) ром. tend, дитend, atend парт. ар фі: tenc, атenc, — днсе віне дн аместекаре къ атентѣ, атenc, — се vede даръ, къ ніче атендізінеа нѣ е префъкзтъ кзрат ром. — регзлат ар фі: атеншізінеа, атенда днкъ е віне, прекзт: кретенда, пзтенда. Апої нѣ аптїв, чї апдїв, прекзт: веат, ведїв ш. а. т.

2. Пзтереа десватерїлор стъ маї къ самъ пентрѣ терміндізінеа лат.: bilis, amabilis, stabilis, debilis, къ днтреваре: кзт е маї віне не ром. amabile, stabile, debile? саѣ прекзт врез зпї а реформа акзт нзмаї, пар къ дзпъ італїенїе: amaver, staver, dever? — Amendoe пзрдїле се pazemъ не лімба понорзлї, ші лімба веке ром.; даръ нѣ аздче ніче зп есемплз сїре провѣ, ка съ нї фїе де чїносзрѣ днтрѣ ромжїреа ачестей терміндізіні; апої есемплз алтор лімвї романїче дн зпеле не аз дс нзмаї дн ретечїре, прекзт маї дн жос ої арѣта. — Пзпъ кїнд даръ ом афла пої, ші съ черчетѣт, ка съ афлѣт дн лімба поастъ форте, дзпъ каре съ не днтрепѣт днтрѣ фортареа ворвелор, съ нѣ не лзѣт дзпъ алте форте стрїне. — Міе ті се паре, къ ам афлат дн ворвіреа віѣ а понорзлї терм. ачеаста; адекъ: понорзл (скрїнд къ ортографїе магіарї) зиче: sztagyile, moyyile, deagyile; дїскрїс се респзнд ачесте форте къ в. кам местекат къ в. адекъ: ставїлѣ ші ставїлѣ, мобїлѣ, деавїлѣ — дела лат.: stabilis, mobilis, debilis. — Фїнд даръ форма ачеаста дн гзра понорзлї токма ашіе; ші фїнд къ італїї аз ші къ vole; ва поате къ не алте локзрї маї къ ва фї ші къ vile, нѣ те поч аплека лзї ver; парте ші дїп кавса ачееа къ, авенд г., есте аспрѣ, че нѣ пре сфѣре лімба поастрѣ.

3. Чеї, карїї скрїѣ сзѣжет, объект ш. а., се іеѣ дзїт лімба фрлпчеаскѣ фзрѣ де а маї черчета дн фїреа лімвей поастре: ачеаста воче дела парт. лат.: subjectum, projectum ш. а., дн ром. este верв асемене: аїептѣ, преїептѣ, — де аїчї пзрчед; преїептаре, преїептат, преїептѣдізіне, проїепт, сзїепт, оїепт; ші ашіе ж. нѣ е нїкїрї. — Днїї скрїѣ дзпъ італ. фїорїн, невзгїнд де самъ, къ дн лімба поастрѣ л. днтрѣ ф. ші о. нѣ се моаїе дн і чї ретзле прекзт: флораре, флорї; ашіе даръ нѣ фїорїн, чї флорен, ші флорїнт дела днтп. флорентїн. — нѣ сзѣ ші сзѣт; чї сз ші сзпѣтѣ, лат.: vekїѣ surps: къ ашіе ворвесте цоцорзл, че е фоарте віне.

4. Фїнд къ пої маї авем днкъ тзлѣт де а не черта ші деспзта дн матерїа ачеаста; съ фїм даръ маї ікономі, ші че ом пзтѣ къ 10 рендзрї сзпне ші дзвѣда, съ нѣ лзпїт ворвіреа ла сзте де рендзрї! — Апої че ам овлїчїт къ таре непзлчере: пздіні сзт касъ се деспзте фзрѣ де а се, днспїна, ші кпзрѣ зпзл не алтзл, шчл. кччї прїн ачеаста тзлді се тем а пзшї къ афлателе сале дн нзлїкї Еѣ аші дорї, ші терог пентрѣ днїнтареа віпелз. де комзп, ші пентрѣ взпа кзвїпцѣ, къ кареа маї алес ка вьрвацї літерацї тревзѣ съ не аретѣтї кзтрѣ фїесте каре ом (фъкзторїзл де реѣ атзчї се кзфзндѣ маї таре ші се рзшїнеазл, кїнд пзї респзнзї къ реѣ; чї терпї маї дїколо не калеа есетїкѣ), ка де акзт дїколо сокотїнд, къ тоатѣ кредїнда ші днвїцереа атерпѣ дела аргзменте; ші омзл невренд е сзпс ачестора, ккѣ ел, де нѣ ва ворбї фзцзрїчесте, нѣ поате алтментрелеа сале. Нѣ аспра сзпзслзї саѣ а днвїсзлзї даръ; чї аспра ші днконтра днвїсзторїзлзї адекъ а аргзментелор съ порнїм лзпта поастрѣ пзїнд дн локзл лор, де авем, алтеле маї взпе, маї адеверате аргзменте: ші ашіе еакѣ, къ не кале омепеаскѣ ші кзпїнте ам кзстїгат дн партеа поастрѣ не фрателе пострѣ ш. а. — Віне венїт нї ар фї акзт о содіетате ліг. ка съ дее азторїгате пзлїкѣ зпѣї ортографїї, ші зпѣї граматечї; — ші апої а кзмпїне зп вокавзларїѣ зпїверсале адзпзндзсе ворвеле взне дїп тоатѣ перїферїа ромжп! алтїпїтрене пзпѣ атзчї, ка ші пзпѣ акзт, ва фї нзмаї о влзтѣдеалѣ дн тотѣ лігзрзтзра поастрѣ.

31. Маїз к. в. 1853.

N. M

Къ пзмерзлѣ ачеста се 'нкеїе авонементалї семестрзлѣ прїмѣ ші не віторїѣ се ворѣ трзпїте нзмаї ла чеї че с'аз прензмератѣ дїп поѣ.

Фїндкѣ сзптетѣ авїсацї, ка се тїпзрїмѣ еарзшї пзтеле прензмеранцїлорѣ ла фїнеа анзлї сзптѣ рогацї ДДнї прензмерзторї аші трзпїте акзрате дескрїсе адреселе, каре се кзпрїндѣ ші карактерзлѣ не деплїнѣ, Фїндкѣ пзлїкїдізінеа съ ва фаче дн Фобїѣ, ка съ фїе маї секзрѣ сзпзстратѣ пентрѣ віторїѣ.

Red.